עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' א ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ג וע"ש בהג"ה:

◆

תורה אור השלם

ו הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

מסורת הש"ם

א) שבועות מג:, ב) שם מד. פסחים לא: גיטין לז. קדושין ח., ג) [ע' תוס' ע"ב], ד) לעיל כט. ב"ק נו: שבועות מד. נדרים לג:, ה) נ"ל שוה, ו) [בכורות מט:], ז) [גילה ד:].

◆

מוסף רש"י

קתא. בית יד (שבועות מג:). **אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי.** דספר וקביל, אבל כל זמן שהן קיימין על כרחו גובה חובו, אם מלוה סתם הוא, סתם מלוה שלשים יום, ואם פירש לו זמן כשיגיע ומנו יפרע, ולא מצי למימר סברם וקבילת, דאי לאו משכון קבליה, לאו פרעון לא קבליה, וכיון דקבליה לשם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכוניה לא גבי ולא מצי פטר נפשיה בדמי שווין (שם). **מנין לבעל חוב שקונה משכון.** כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין, שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין, אלא כולו ברשותו וכשמירתו עומד (פסחים לא:). **ולך תהיה צדקה.** בהשבת העבוט כתיב, אי אמרת קונה משכון איכא צדקה בהא שמניחו ששכב בשלמתו, שהשאיל לו זה דבר הקנוי לו, ואם אינו קונה, צדקה בהשבתה זו מנין, על שלו שכב (שם). **שלא בשעת הלואתו.** כגון ע"י ב"ד, דבהכי משתעי קרא, דכתיב לעיל מניה בחוץ תעמוד והאיש וגו', ואמר מר זה שליח ב"ד (שבועות מד:). **שומר אבדה.** הכניס אבידת חבירו לביתו, כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך (ב"ק נו:). **כשומר חנם.** ואינו חייב אלא בפשיעה (לעיל כט.). **כשומר שכר.** וחייב בגניבה ואבדה, דשומר שכר מלוה הוא, דהעוסק במלוה פטור מן המלוה (שם לו:). שכר מלוה (שבועות מד:). **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דמלתא דרבה ודאי תנאי היא, דר' עקיבא לית ליה דרבה, אלא דרב יוסף מי לימא תנאי היא, מי מצי לאוקמי לר' אליעזר כוותיה (שם).

הלוהו על המשכון קתני אלא לא קשיא כאן שהלוהו מעות כאן שהלוהו פירות והא מדקתני סיפא ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר מכלל דלתנא קמא לא שני ליה כולה רבי יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני הלוהו על המשכון שומר שכר במה דברים אמורים שהלוהו פירות אבל הלוהו מעות שומר חנם שרבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר לימא בדלא שוי משכון שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי ^{א)}דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עילוייהו אבד קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי דכולי עלמא ^אלית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי וקא מיפלגי בדר' יצחק ^{ב)}דאמר ר' יצחק ^במנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ^וולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנא ליה מכאן לבעל חוב שקונה משכון ותסברא ^{ג)}אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו מי אמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא אית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבידה קא מיפלגי ^{ד)}דאיתמר שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם רב יוסף אמר כשומר שכר לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא

במלוה

על המשכון. בשעת הלואה משמע: **ומתני'.** שהלוהו פירות: **אי הכי קמה ליה מתני' דלא כרבי עקיבא.** דקתני אבל אם הלוהו מעות שומר חנם ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין (דף פו.) כולהו סתמי סתם משנה רבי מאיר סתם סיפרא ר' יהודה סתם ספרי ר' שמעון וכולהו אליבא דר' עקיבא: **לימא.** ר' אליעזר ור' עקיבא: **בדלא שוי שיעור זוזי קא מפלגי ובדשמואל פליגי.** דאי בדשוי מודה ר' אליעזר דלגוביינא שקליה ובדלא שוי פליגי דלרבי אליעזר לית ליה דשמואל דאמר אבוד אלפא זוזי וסבר דקביל לגוביינא הא לית ליה לרבי אליעזר דכיון דלא שוי לזכרון דברים בעלמא הוא דנקיט ליה ושומר חנם הוא ור' עקיבא אית ליה דשמואל ואמר סבר וקביל בתורת משכון וכל כמה דלא מיהדרי ליה לא גבי: **דכולי עלמא לית להו דשמואל.** דלרבי אליעזר לא מפסיד כלום ולר' עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון: **שקונה משכון.** לכל מילי להתחייב באונסין: **אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו.** דהא קרא במשכנו ע"י שליח ב"ד כתיב דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה לקמן (דף קיג.) בשליח ב"ד והאי ודאי קני לגוביינא שקליה וליכא לדמוייה למשכנו בשעת הלואתו וכהן פלוגתא דרבי אליעזר המלוה על המשכון קתני: **והכא בשומר אבידה קא מיפלגי.** דטעמא דר' עקיבא משום דשומר שכר מלוה הוא והעוסק במלוה פטור מן המלוה דאי בעי לא יהיב ריפתא לעניא: **שומר אבידה.** שמצא אבידה והכניסה אל תוך ביתו כדכתיב (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתך: **כשומר שכר.** מלוה: **לימא דרב יוסף תנאי.** דהא רבה ודאי תנאי היא דהא ר' עקיבא לית ליה דרבה ולית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמא אחרינא דהא אהדרן בכמה טעמי ולא אתוקמא אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי דר' אליעזר לית ליה דרב יוסף: **בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף.** כלומר רבה הוא דדחיק לאוקמי מילתיה כתנאי אבל רב יוסף אמר לך רבי אליעזר נמי קאי כוותי היכא דאיכא מלוה כגון שומר אבידה והכא היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מלוה:

במלוה

לימא בדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קמיפלגי. פי' בקונט' אבל בדשוי הוי לכ"ע ש"ש ושלהי שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם מד. ד"ה מאי) יש ספרים דגרסי ה"ד אי בדשוי שיעור זוזי מ"ט דרבי אליעזר אלא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי משמע כפ"ה דבשוי מודו כ"ע וקשה דא"כ אמאי קאמר מתניתין דלא כר' אליעזר לוקמה בדשוי שיעור זוזי ותיתי ככ"ע וכ"ת הא דקאמר דמתניתין דלא כרבי אליעזר היינו לפי המסקנא דפליגי בדשוי שיעור זוזי וכדרב יוסף דהא לרבה דהלכתא כוותיה פליגי לפי המסקנא בדשמואל כדפי' בפ"ב לעיל (דף כט. ושם ד"ה והוי) ומיהו יש לומר דלא מצי לאוקמי מתני' בדשוי וככ"ע דאין סברא שיחלוק רבי יהודה על רבי אליעזר ור' עקיבא אלא ודאי מתני' בדלא שוי איירי אבל קשה כיון דבשוי שיעור זוזי לכולי עלמא אבדו מעותיו אם כן בדלא שוי מה שכנגד המשכון נמי אבדו לכ"ע ואם כן אמאי ישבע לרבי אליעזר שאבד המשכון בלא פשיעה מה מרויח מאותה שבועה והלא המעות שכנגד המשכון אבד אפי' לא פשע והיתרים על המשכון יטול אפי' פשע במשכון כיון דלית ליה לדשמואל וכ"ת כמו שפירש בקונטרס דהיכא דלא ^{ה)}נקט שיעור זוזי אפילו כנגד המשכון לא יפסיד לר' אליעזר משום דלא נקטיה אלא לזכרון דברים בעלמא זה אין נראה דאי בדשוי אבדו מעותיו אף על גב דלית ליה לדשמואל אם כן ע"כ לא אבדו אלא מטעמיה דרב יוסף דמשום מלוה הוי ש"ש ומהאי טעמא נמי יפסיד מה שכנגד המשכון בדלא שוי דהא כ"ש שעשה מלוה שהלוהו על המשכון מועט ועוד דלפי גירסת הספרים היה משמע כרב יוסף וקי"ל כרבה כדפרישי' בפ' אלו מציאות (שם) ומיהו יש לומר דבדשוי הוי לכ"ע שומר שכר ולא מטעמי' דרב יוסף אלא מטעמיה דשמואל דחשיב כאילו פירש אבד המשכון אבדו מעותיך וכי לא שוי שיעור זוזי בשעת הלואה לא נקיט ליה אלא לזכרון דברים בעלמא ואפילו כנגד המשכון לא חשיב כאילו פירש אליבא דרבי אליעזר מ"מ דוחק הוא ונראה לפרש לימא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי פי' אף בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי ולא בדר' יצחק ורב יוסף דבטעמייהו לא מצי פליגי אלא בדשוי ועוד דלפי האמת לא פליגי בדרבי יצחק כדמסיק ולא בדרב יוסף דקי"ל כרבה ופליגי בדשמואל בין בדשוי ובין בדלא שוי דר' אליעזר לית ליה דשמואל ולהכי לא איבד אף מה שכנגד המשכון דמאיזה טעם יפסיד כיון דלית ליה לדשמואל ורבי עקיבא אית ליה דשמואל ואבדו מעותיו אפילו היתירים על המשכון והא דקתני מתניתין שומר שכר לאו דוקא דהא האי לישנא לא שייך אמעות יתירים על המשכון אלא כלומר כדין ש"ש דמפסיד הכל בגניבה ואבידה ולא באונסין א"נ מתניתין איירי בדשוי דסתם משכון שוה כנגד כל החוב ולכך קרי ליה ש"ש:

לא דכולי עלמא לית להו דשמואל. בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם ד"ה מתני') פריך לשמואל מדתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא שלשה דינרים היה שוה חייב ואמאי לימא הא קבלתיה וגרס בספרים וכן פי' בקונטרס מתניתין בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש להאי גירסא א"ש דלא מצי למימר הכא כולהו אית להו דשמואל דאי ר' אליעזר אית ליה דשמואל למה ישבע ויטול נהי דלית ליה דרבי יצחק מטעמא דשמואל יפסיד הכל אפי' לא פירש ולא שוי כ"ש בדשוי ואי איירי בדפריש שלא יפסיד לא היה חולק ר' עקיבא אבל לפי גרסת ר"ת דגרים התם מתני' בדלא פריש ושמואל בדפריש שיאבד כל מעותיו וכן נראה לר"ת עיקר דאין סברא שיאבד כל מעותיו בדלא פריש וה"פ למאן דמוקי פלוגתייהו בדשמואל דר' אליעזר לית ליה דשמואל ואף על גב דפריש לא יועיל דאסמכתא היא וכיון דלא איבד מעות היתירים על המשכון גם מה שכנגד המשכון לא הפסיד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סו: ושם) דמי קאמר ליה קני לגוביינא ור"ע סבר דלא מקרי אסמכתא אלא היכא שאמר להסמיך חבירו על דבריו כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי אבל הכא המלוה מחל כל חובו אם יפסד המשכון וקשה דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כולי עלמא אית להו דשמואל היכא דפריש והכא בשוי שיעור זוזי ולא פריש ובדר' יצחק קמפלגי דהא הלכתא כוותיה דשמואל דרב נחמן ונהרדעי ס"ל כוותיה התם ויש לומר דסבר גמרא דאי בדפריש מפסיד כל החוב בדלא פריש נמי מפסיד כנגד המשכון דמה שכנגד המשכון כדפריש דמי ולהכי לא מצי למימר כולי עלמא אית להו דשמואל דא"כ לר' אליעזר למה ישבע ויטול כל מעותיו דמה שכנגד המשכון יש לו להפסיד כיון דאית ליה דשמואל ומכל מקום הלכתא כשמואל בדפריש ור"ח פירש דאין הלכה כשמואל וטעמא משום דקאמר הכא כולי עלמא לית להו דשמואל ואין זו ראיה שכן דרך הגמרא לדחות דכולי עלמא לית להו אע"ג דכן הלכה כיון דלא מצי למימר כולי עלמא אית להו ועוד דלפי האמת דקי"ל כרבה פליגי בדשמואל וקאי רבי עקיבא ומתניתין כדשמואל וא"כ קי"ל כדשמואל ואע"ג דרב פליג עליה דהא בפרק הזהב (לעיל דף מח: ושם) מדמי פלוגתא דרב דערבון לפלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי ואינו שוה אלא פלג ובשבועות (דף מד:) מדמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן לדשמואל א"כ פלוגתא דשמואל ורב לענין מי שפרע דלאיסורא איתמר והלכה כרב באיסורי ^{ו)}ה"נ דשמואל לענין דינא איתמר והלכתא כשמואל בדיני ועוד דר' יוחנן פליג אדרב בערבון וסבר כשמואל וקיימא לן ^{ז)}רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכרב נחמן קיימא לן בדיני לגבי כולי עלמא וסבר כשמואל:

לימא דרב יוסף תנאי היא. פירש בקונטרס דרבה ודאי תנאי היא ולעיל פירשתי בפרק שני (דף כט. ושם ד"ה והוי) דרבה ודאי לאו תנאי ומוקי פלוגתייהו בדשמואל וכולי עלמא אית להו דרבה אבל לרב יוסף כי נמי פליגי בדשמואל ר' אליעזר דלאו כוותיה:

במלוה